

Zygmunt Krasiński

czytany pod zaborami

Doktor Małgorzata Rowicka jest cenioną badaczką specjalizującą się w XIX-wiecznym ruchu wydawniczym na ziemiach polskich, ze szczególnym uwzględnieniem cenzury. Opublikowała na ten temat liczne artykuły naukowe, a także kilka książek autorskich i współredagowanych tomów. Omawiana publikacja jest częścią wydawniczej triady. Najpierw ukazała się monografia *Wydawnicze i cenzuralne losy twórczości Adama Mickiewicza w okresie zaborów*, później – *Wydawnicze i cenzuralne losy twórczości Juliusza Słowackiego w okresie zaborów*, a pod koniec ubiegłego roku monografia o prawie takim samym tytule, dotycząca Zygmunta Krasińskiego.

Niniejsza książka składa się z pięciu rozdziałów, dwóch obszernych aneksów i dwóch indeksów (nazwisk i tytułów utworów Krasińskiego). Analizy dotyczące polskojęzycznych edycji są prowadzone nie tylko na podstawie konkretnych wydań utworów poety (autopsja), lecz także różnego typu bibliografii, katalogów, opracowań historyczno-literackich i bibliologicznych oraz wykazów.

Obszerna monografia Rowickiej daje rzetelną, złożoną, odpowiedź na pytanie: jakiego Krasińskiego czytano w XIX i na początku XX wieku?, tzn. do jakich wydań mieli dostęp krajowi czytelnicy? Dzięki opracowaniu lepiej poznajemy ówczesny rynek wydawniczo-księgarski, a także edytorską i czytelniczą recepcję twórczości autora *Nie-Boskiej komedii*. Możemy również obserwować ewolucję cenzurowania dzieł importowanych.

W badanym okresie, tj. latach 1828–1914, ukazało się co najmniej 176 edycji (w 289 tomach) utworów

Zygmunta Krasińskiego. Najwięcej wydań opublikowano w Paryżu (36) i Warszawie (34). Sporo mniej we Lwowie (24), Krakowie (18), Łączowie (14) i Poznaniu (11). Natomiast pod względem wydanych tomów prym wiodą: Lwów (62), Kraków (53) i Warszawa (48). Rekordowy pod względem liczby wydanych tomów (49) był rok 1912, kiedy obchodzono setną rocznicę urodzin poety. Jak konstatuje autorka: „Niewątpliwie za życia Krasińskiego jego dorobek (zwłaszcza na ziemiach polskich) był znany słabo, tym bardziej, że pisarz nie wydał żadnego swego tekstu pod własnym nazwiskiem” (s. 64).

Z ustaleń Rowickiej wynika, że spośród dzieł poety najczęściej wydawano dramaty *Irydion* – co najmniej 50 razy, w tym 34 razy w edycjach zbiorowych, a 16 razy samodzielnie. Połowa wszystkich edycji ukazała się w zaborze austriackim, pozostałe zaś – niemal po równo – w zaborze rosyjskich, zaborze pruskim i zagranicą. Drugim najczęściej publikowanym utworem był poemat *Przedświt*, wydany nie mniej niż 49 razy (31 w edycjach zbiorowych i 18 osobno). Niemal tyle samo razy (co najmniej 48 razy) ukazał się dramat *Nie-Boska komedia* (34 w edycjach zbiorowych i 14 osobno). Ponadto często wydawano również takie utwory, jak: *Noc letnia*, *Psalmy przyszłości*, *Ułamek naśladowany z glossy św. Teresy* i niewielki objętościowo wiersz *Resurrecturis*. Autorka zwraca również uwagę na fakt, że duża część odbiorców (głównie dzieci i młodzieży) miała możliwość poznawania twórczości Krasińskiego w różnego typu antologiach – zwłaszcza podręcznikach i wypisach.

Na utwory autora *Agaj-Hana* była szczególnie wyczulona cenzura rosyjska, działająca prewencyjnie. Wśród utworów zawsze kwestionowanych przez cenzurę w całości pierwsze zajmuje wiersz *Do...* (adresowany do Rosjan), który publikowano wówczas jako *Do Moskali*. Tak samo traktowano pisma polityczne. Nie były to więc najbardziej znane utwory Krasińskiego. Z kolei utwory dopuszczane do druku co najwyżej warunkowo (kwestionowano ich fragmenty) to *Psalmy przyszłości* i *Ostatni*. Natomiast dzieła takie, jak m.in. *Irydion*, *Dzień dzisiejszy*, *Trzy myśli*, miały zmienne losy cenzuralne.

Jak wynika z badań Rowickiej, wydawcy stosowali różne praktyki obronne. Należało do nich przede wszystkim preparowanie edycji (czyli usuwanie fragmentów, o których wiadomo było, że zostaną zakwestionowane przez cenzurę), a także ponawianie prób importu wydań wcześniej zatrzymanych w całości lub warunkowo.

Omawiana książka Małgorzaty Rowickiej ma nie tylko walory poznawcze (fakty, informacje, liczby), ale też walory estetyczne, ponieważ jest napisana piękną, precyzyjną i klarowną polszczyzną. Wszystko to zapewnia czytelnikowi pożyteczną i przyjemną lekturę – zarówno w całości, jak i w fragmentach.

Marcin Lutomiński

Małgorzata Rowicka, *Wydawnicze i cenzuralne losy twórczości Zygmunta Krasińskiego w okresie zaborów*, red. naukowy Janusz Kostecki, Wydawnictwo Nieoczywiste, Warszawa 2022, ss. 316.

MUZEALNE ROZMAITOŚCI

ISSN 2449-7185

Rok 2023

Nr 1(17)

MAGAZYN INFORMACYJNY MUZEUM ROMANTYZMU W OPINOGÓRZE

